Herbert Dreiseitl: O terapii parkem

Za svou práci získal řadu mezinárodních prestižních ocenění. Jeho inovativní projekty se realizují po celém světě. Herbert Dreiseitl je krajinářský architekt, sochař, umělec a urbanista. V rozhovoru, který exkluzivně poskytl našemu časopisu, odkrývá své profesní začátky a zmiňuje důležitá témata, která jsou v současné době více než aktuální.

T: Kateřina Čadková (EN→CZ: Alena Klimešová) F: Tomáš Hejzlar

Hned na úvod mi prosím dovolte jednu obligátní otázku. Proč jste se stal krajinářským architektem? Co bylo hlavním impulzem, kvůli kterému jste si vybral právě toto povolání?
Nejprve jsem se zabýval uměním. Zajímalo mne propojení umění a lidí a jejich potřeba vzájemné interakce. Snažil jsem se pomoci zejména mladým lidem, věnoval jsem se drogové problematice a pracoval s uměním a různou formou cvičení s využitím vodních prvků, s experimenty, které měly pomoci překonat strach a vybudovat důvěru mladých lidí v jejich schopnosti a sebevědomí pro vnější svět. Přišel jsem na to, že otevřený a dobře navržený venkovní prostor je pro sebevědomí těchto lidí a jejich důvěru v okolí a v sousedskou komunitu nesmírně důležitý. Protože skutečné propojení lidí, skutečný obývací pokoj společnosti, není uvnitř, ale venku, ve veřejné sféře. Vše, co se lidé učí o lidskosti, o tom, jak být opravdovým člověkem, se učí venku, kde mají kontakt s ostatními, někdy i naprosto cizími lidmi. Postupem času jsem tedy objevil, že jako umělec musím pracovat s takovým otevřeným venkovním prostorem, a nakonec jsem zjistil, že existuje profese zvaná zahradní či krajinářská architektura.

Když se ale na svoji pozici podívám dnes, cítím, že působím i vně této profese. Zabývám se zahradní architekturou, parky, ale stále i uměním, společenskými vědami a především městským plánováním, působím napříč mnoha obory. Myslím, že někdy je zahradní a krajinářská architektura ve své klasické podobě příliš úzce vymezována. Dnes, v době klimatické krize a ohrožení přírody, musíme expandovat a pojmout naše vize a ideje šířeji. Musíme znovuobjevit krajinnou architekturu a uchopit ji modernějším holistickým přístupem.

V městském prostředí je mnoho problémů, ale vy jste si vybral vodu. Má to nějaký emocionální základ, například ve vašich vzpomínkách na vodu z dětství? Proč právě tento živel?
K vodě mám hluboký vztah. Moje dětství bylo svázáno s vodou, byl jsem vychován u malého potůčku tekoucího naší vesnicí, v němčině říkáme Bach, a s vodou jsem si hodně hrál. Byl jsem okouzlen kapkami vody při dešti, kruhy na hladině, hrál jsem si v kalužích, projížděl jsem je na kole, spojoval jsem vodní nádržky s potůčky. Moji rodiče mne brali na místa, kde jsem se mohl vášni pro vodu oddávat. Hrál jsem si u horských potoků a prováděl i různé pokusy, nechával jsem plavit hlemýždě nebo mravence na malých dřívkách přes vlastnoručně vystavěná jezírka, jako cestující na lodi, a to mě nesmírně fascinovalo.

Když o svých vzpomínkách na vodu přemýšlím, vnímal jsem ji jako něco magického, extrémně citlivého a nepředvídatelného. Ve vodě můžete plavat, ale také může být velmi nebezpečná. Symbolizuje život a pohyb, ale může také přinést smrt ve svém trvalém procesu proměny.

Vodu nemůžeme vnímat jen z fyzikálního pohledu. Když se podíváme do historie i různých náboženství, voda vždy zprostředkovávala proměnu, spojovala jednotlivce s velkým světem a duchovním prostředím. I velkou část lidského těla tvoří voda. Slouží jako přechod mezi vnějším a vnitřním prostředím, kdy stabilizuje naši teplotu, přináší minerály a živiny pro růst a energii, k umožnění metabolismu a mnohem víc. Hra s vodou nás spojuje se vším. Toto mne jaksi instinktivně fascinovalo už jako dítě a později jsem měl to štěstí, že jsem potkal zajímavé lidi, kteří propojovali vědu s filozofií, jako Theodor Schwenk, John

▲ Prof. Herbert Dreiseitl na mezinárodní konferenci Urbanscapes v Ostravě v roce 2019, kterou pořádala Česká asociace krajinářských architektů a Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu

Wilkes nebo profesor Muller z Max Planck Institutu v Německu a další. Ti všichni mi otevřeli oči, velmi mne inspirovali, a já se poté začal věnovat vodě na vědecké, umělecké i podnikatelské úrovni.

Ve své přednášce na konferenci v Ostravě jste zmínil, že děti ve velkých městech ztrácejí kontakt s přírodou. Jedinými místy, kde s přírodou přicházejí do styku, jsou právě parky. Jak vnímáte toto odtržení člověka od přírody? Posouvá se tak význam krajinářského architekta k roli zprostředkovatele přírodních zákonitostí a projevů?

Naše moderní společnost dospěla k tomu, že většina dětí žije převážně uvnitř. Venkovním prostorem pouze prochází k autu, autobusu, metru, a pak jsou opět uvnitř. V moderních městech, a extrémní jsou v tomto směru města v Americe nebo Asii, se může stát, že se děti za celý týden nedostanou ven, vyskytují se pouze v budovách, ve školách a v dopravních prostředcích s klimatizací. A vidím stále častěji, že takové oddělení od přírody lidem způsobuje nejrůznější problémy. Děti, které takto vyrůstají, se přírody velmi bojí. Bojí se ptáčka, včely, bojí se malé housenky nebo dokonce motýla. Mají strach vzít žábu do ruky, dotknout se hlíny. Říkám tomu biofobie a myslím, že je to skutečný psychologický problém. Děti ve městech se proto musí naučit základnímu vztahu k životnímu prostředí, k přírodě. Krásu přírody musíme pozorovat na každém kousku zelené plochy, který je dostupný. Živou přírodu můžeme vnímat skrze barevnost dnů a ročních období a je úžasné vidět jejich proměnu. A mimo vizuální efekt je třeba si uvědomit i další funkce, například jak stromy ochlazují ulice za horkých letních dní. Když je člověk uvnitř v budově, vše je monotónní a opakující se, vše vypadá stejně bez ohledu na roční období. Proto důrazně doporučuji všem vyrazit ven! Každý by měl mít na dosah park nebo zahradu, do tří až pěti minut chůze. Veřejný park je pro člověka terapií. Mnoho výzkumů na toto téma ukazuje, že lidé, kteří jsou více spojeni s přírodou, trpí méně depresemi nebo vyhořením. Mají také lepší sociální vazby a jsou fyzicky i duševně zdravější. Jsem přesvědčen, že existence veřejné zeleně má pro společnost praktický přínos. Lidé se zde učí skutečnému demokratickému chování, a tím dokážou ve svých osobních a politických rozhodnutích zvážit a upřednostnit přírodní hodnoty. Například děti, hrající si na dětských hřištích, se zde poznávají s jinými dětmi z různých sociálních nebo dokonce etnických skupin a zjišťují, že mají společný zájem – hrát si venku! Sdílením jednoho prostoru

Herbert Dreiseitl

Mezinárodně uznávaný odborník, který za svou práci získal řadu prestižních ocenění. V roce 1980 založil firmu Atelier Dreiseitl (nyní Ramboll Studio Dreiseitl), kde dlouhodobě pracuje na projektech pro obyvatelná a klimaticky odolná města, inspirovaná hlubokým porozuměním vody. V současnosti je také hostujícím profesorem na Singapurské národní univerzitě se zaměřením na výuku a výzkum. Je členem postgraduálního programu na Harvardské univerzitě a člen Centra obyvatelných měst v Singapuru. Mezi jeho dnes již ikonická díla patří Potsdamer Platz v Berlíně, McLaren Technology Centre v Londýně, SolarCity v Linci, Tanner Springs park v Portlandu a mnoho dalších.

si uvědomují, že je lepší se navzájem respektovat. K tomuto přijetí rozmanitosti nedojde uvnitř rodiny. To se děje na ulicích, venkovních hřištích, parcích a zahradách.

Problémem mnoha českých měst je vytržení řeky z jejich struktury. Často se upřednostňuje protipovodňová ochrana před obyvatelností, což mnohdy vede k naprostému znepřístupnění řeky. Jaké jsou podle vás hlavní nástroje k překonání strachu z vody?

To je velmi důležitá otázka. Strach z vody je v mnoha lidech hluboce zakořeněn. Na druhou stranu, když se podíváme do minulosti, veškerá prosperita velkých měst, jako je třeba Praha, souvisí s vodou, s přítomností řeky. Řeka to je doprava, ale i energie, kterou lze zachytit. To je důvod, proč se všechna velkoměsta nacházejí na specifických místech – u řek nebo jezer nebo na mořském pobřeží. Problém je, že jsme později začali řeky omezovat, narovnali jsme je a vzali jim prostor, který potřebují, aby mohly dýchat. A když voda nemůže dýchat, exploduje a výsledkem jsou nekontrolovatelné záplavy a ničení. My se dnes musíme učit, že lze s řekami pracovat jinak, že vodu lze zadržovat pomocí různých technologií, poldrů a podobně. Města musí být do říčních systémů a záplavových území lépe integrována pomocí nových odolných technologií, s využitím bioinženýrství a podobně. Myslím, že takový přístup je mnohem lepší než výstavba velkých zdí oddělujících město od řeky, protože krása řeky tvoří identitu města. Například Vltava a Smetanova nádherná skladba – to je vaše identita, na kterou je společnost hrdá. Myslím, že je důležité bojovat za naše opětovné propojení s tak základními věcmi, jako je voda, řeka. A může se to odehrávat jak v malém, tak velkém měřítku. Vodní hospodářství může být k vodě šetrnější a může lidem umožnit získat zpět určitou důvěru k vodě. Zvláště v době klimatické změny se musíme s vodou naučit pracovat či spolupracovat a budovat bezpečnou, odolnou a šetrnou vodní infrastrukturu. To není zdaleka jen sen, ale na mnoha místech již osvědčená realita.

Můžete jmenovat nejčastější problémy v hospodaření s vodou ve velkých městech Evropy? Dají se vysledovat nějaké shodné znaky?

Chtěl bych ještě doplnit pár slov k vodě ve vztahu k okolnímu prostoru v menších městech. V České republice máte nádherná malá a středně velká městečka. Jsou umístěna v údolích nebo právě u řek, někdy dokonce u soutoků dvou nebo tří řek. A já zde vidím ohromný potenciál, jak lépe přizpůsobit tato města vodě, aby byla krásnější a atraktivnější pro život. Zeleň a voda jsou u vás velkou výzvou pro zahradní a krajinářské architekty a konzultanty. Sám bych tu teď rád pracoval. Oba moji rodiče se narodili v Bruntále, byl jsem v tomto městě na ná-

vštěvě a hovořil se starostou. Doufáme, že se podaří dohodnout nějaký projekt úpravy města, který by mohl sloužit jako určitý prototyp atraktivního města a moderního rozvoje, který udrží ve městě mladé lidi nebo i přiláká nové rodiny, a také jako vzor pro hospodaření s vodou podle současných potřeb.

Ale zpět k vaší otázce, k velkým městům. Mnoho velkoměst se přestává vody bát a začíná vytvářet proaktivní plánovací nástroje v oblasti hospodaření a propojení s vodou. Uvedu příklady a začnu u severských měst jako je třeba Oslo nebo Kopenhagen. V obou městech jsem pracoval na několika projektech, kde bylo primárním cílem zpomalit odtok srážkové vody, zabránit záplavám a dále zlepšit životní prostředí a zvýšit biologickou rozmanitost. To jsou největší výzvy, jaké ve městech máme. Příliš mnoho půdy jsme pokryli betonem nebo asfaltem a teď je třeba to změnit a začlenit do městského prostoru opatření a technologie k vodě vstřícnější – zasakovací pásy, retenční nádrže, jezírka a podobně. Druhá věc, kterou můžeme dělat, je vodu čistit – do městského prostoru můžeme integrovat menší čisticí jednotky, využívající sedimentace a čisticí schopnosti některých biotopů, a zajistit tak lepší kvalitu vody a vzduchu a omezit výkyvy teplot. Mnoho skvělých příkladů, kdy zeleň může působit jako filtr, jsme viděli na konferenci v Ostravě (Urbanscapes 2019). Všechna velká města – Hamburk, Kodaň, Oslo, Stuttgart, Mnichov, Vídeň – jdou tímto směrem. A samozřejmě i mimo Evropu, New York se svým BIG U (projekt na ochranu před povodněmi) a filtračním systémem, Chicago je součástí Green Roof Programme (grantový program pro zelené střechy). Dále města v Asii, v Číně a v neposlední řadě v Singapuru, kde sledují ABC Waters Programme (Active, Beautiful, Clean Waters Programme). Velkoměsta po celém světě přicházejí se strategickým plánem, jak proaktivně pracovat s vodou, jak na celoměstské úrovni, tak na úrovni jednotlivých městských částí, ulic i pozemků. Protože je třeba pracovat jak s říční vodou, tak s vodou srážkovou a zadržet, filtrovat, vsakovat do půdy či nechat odpařit vodu nejen v parcích, ale i v obytných čtvrtích a v ulicích. Je třeba vodní management decentralizovat a nechat fungovat na principu velkého množství různých opatření, jako síť. Myslím, že tento přístup je důležitý nejen kvůli přítomnosti vody jako takové, ale také kvůli mikroklimatu ve městě. Voda a s ní spojená zeleň prokazatelně čistí a ochlazuje vzduch a tyto vzájemně propojené vztahy pak činí města obyvatelná a odolnější klimatickým výkyvům.

V Singapuru pracujete na rozsáhlém projektu s globálními dopady. Snažíte se zachytit velkou část dešťové vody, usilujete o větší nezávislost na vodních zdrojích ze zahraničí (v tomto případě z Malajsie). Jaké jsou jeho dosavadní výsledky a jak by měl vypadat finální systém hospodaření s vodou?

Singapur je velmi speciální projekt, ale svým zaměřením je relevantní i pro mnoho jiných míst. Mnoho velkých měst po celém světě odebírá vodu ze své okolní krajiny, někdy i z velké dálky. Mohou to být jezera, řeky nebo vrty. Zkrátka vodu odněkud přivezeme do našich měst, použijeme ji, znečistíme a špinavou vypustíme zpět do řek a životního prostředí. Tímto způsobem to na mnoha místech světa stále probíhá. Singapur je ostrov a je se svými více než pěti miliony obyvatel závislý na každé kapce vody. Až do roku 2000 byla veškerá dešťová voda shromažďována v monzunových kanálech a rychle odváděna do moře. Mimochodem, ve většině měst všechna dešťová voda proudí do kanalizace, kde je smíchána s odpadní vodou. Při velkých deštích kanalizační systém nestačí nával srážkové vody pojmout a znečištěná smíchaná voda odtéká přímo do potoků a řek. S rostoucí poptávkou po vodě, a to nejen po pitné vodě do domácností, ale také pro průmysl a zemědělství, musely být staré systémy transformovány, a já jsem velmi rád, že se na tomto přechodu mohu podílet. S pomocí směrnic ABC (Active, Beautiful, Clean Waters Program) se nyní snažíme zpracovávat, udržovat a uchovávat co nejvíce dešťové vody ve městě. Již bylo vybudováno 17 nádrží. Singapurská vláda se tedy snaží všechnu vodu, která přijde do města, zadržet a vyčistit a znovu použít. Myslím si, že to je do budoucnosti nutná cesta pro mnoho měst. Města jsou v současné době příliš závislá na vodě z okolí, odebírají velké množství vody z krajiny pro svou potřebu a zanechávají za sebou sucho. Myslím, že v budoucnu budeme muset mnohem více vody recyklovat a pro různé účely využívat vodu různé kvality. Budeme muset vodu zachytit, uskladnit a znovu použít. I v České republice by města mohla jít tímto směrem. Inteligentní města, investující do práce s vodou, budou vždy ve výhodě. V Evropě tuto oblast řeší Vídeň, v Budapešti v současné době plánujeme podobné projekty. Singapur má určitě náskok ve vývoji technologií a opatření a já jsem velmi hrdý na to, že jako hostující profesor pro oblast krajinářství a hospodaření s vodou mohu působit jako konzultant pro městskou správu. Není to jen vývoj nových technologií, ale také integrace do městského prostoru a městské krajiny, co činí projekty modrozelené infrastruktury úspěšnými. A konečně jde také o zapojení veřejnosti. Města nelze změnit bez lidí, a to je velmi zajímavá výzva zejména pro naši profesi. ■